

Opptaksutvalget
v/ utvalgsleder Marianne Aasen

Vår saksbehandler
Eli-Karin Flagtvedt

Kopi til

Vår dato
29.04.2022

Vår referanse

Deres referanse

Unios innspill til opptaksutvalget

Unio viser til invitasjon fra Opptaksutvalget til å delta på et innspillsmøte 28. april, og invitasjon til å sende skriftlig innspill til utvalget. Vi sender med dette vårt skriftlige innspill.

Unio er Norges største hovedorganisasjon for arbeidstakere med høyere utdanning. Vi har 14 forbund og nærmere 400 000 medlemmer.

Utvalget, som skal levere sin utredning i desember 2022, skal foreta en helhetlig gjennomgang og vurdering av regelverket for opptak til høyere utdanning. Utvalget skal anbefale departementet å utarbeide et regelverk som:

- Er lett å forstå for søkerne og som oppfattes som rettferdig
- Bidrar til at elever i videregående opplæring og andre kan ta gode og informerte fagvalg og komme raskt i gang med utdanningen
- Bidrar til at ressursene i befolkningen utnyttes best mulig
- Bidrar til forståelse om konkurransen om og fordelingen av studieplassene
- Bidrar til at vi får dekket kompetansebehovene i arbeidslivet og som ikke er til hinder for et mangfoldig og kjønnsbalansert arbeidsliv
- Er effektivt og digitaliseringsvennlig

I mandatet står det at utvalget skal vurdere hvordan andre prosesser kan påvirke opptaket til høyere utdanning, og nevner Meld. St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen*, Meld. St. 19 (2020-2021) *Styring av statlige universiteter og høyskoler*, Meld. St. 16 (2020-2021) *Utdanning for omstilling* og endringer i Opplæringsloven og Universitets- og høyskoleloven.

Kvalifisering

I sitt invitasjonsbrev stiller utvalget følgende spørsmål når det gjelder kvalifisering til høyere utdanning:

- *Er det noen av dagens alternative måter å oppnå GSK på, som bør endres eller fases ut?*
- *Hva mener dere om å innføre en standardisert kvalifiserende prøve som et supplement eller en erstatning for søkere som ikke har GSK fra videregående opplæring?*
- *Kan spesielle opptakskrav erstattes av en form for forberedende år, tilsvarende basår-ordningen i Sverige?*

- *Har bruken av spesielle opptakskrav i UH konsekvenser for videregående opplæring?*
- *Er det grunner til å gjøre endringer i dagens ordning for realkompetansevurdering som en vei inn i UH?*

Generell studiekompetanse

I invitasjonen til innspillmøtet skriver utvalget at ordningen med generell studiekompetanse (GSK) fungerer godt, og at GSK fortsatt bør være det formelle grunnlaget for opptak til høyere utdanning.

Unio mener at dagens opptakssystem basert på GSK har mange styrker; det er transparent, forutsigbart, effektivt og rettferdig. Dette vises også i NIFU-rapport 2020:4 *Opptak til høyere utdanning*. Den viser at sammenliknet med andre land har Norge et enkelt system for opptak til høyere utdanning, som i stor grad hviler på karakterer. Norske studenter oppfatter opptakssystemet som både effektivt og rettferdig.

Unio støtter utvalgets foreløpige vurderinger om at GSK bør bestå som hovedgrunnlag for opptak til høyere utdanning. De studieforbereende utdanningsprogrammene i videregående skole bør ha et særlig ansvar for å kvalifisere elevene til opptak til høyere utdanning, og sikre at flest mulig er rustet til å gjennomføre studier.

Samtidig savner vi en diskusjon av verdien av GSK. Hva vil det si å være studieforbereid? Unio mener det er vesentlig at utvalget drøfter dette, og at dette ses i lys av en kvalitetsdiskusjon i høyere utdanning. Vi mener at ut over de formelle kravene til å være studieforbereid, finnes det forholdsvis lite kunnskap om hva det vil si å være studieforbereid. Vi trenger mer forskningsbasert kunnskap om dette.

Sammenhengene mellom den kompetansen studentene kommer med, inkludert karaktergrunnlaget, og progresjon og gjennomføring i høyere utdanning, må belyses nærmere.

Alternative veier til GSK

Utvalget spør om det er noen av dagens alternative måter å oppnå GSK på, som bør endres eller fases ut. Den vanlige veien til GSK er fullført og bestått treårig videregående opplæring gjennom et av fem studieforbereende utdanningsprogrammer. Kravene til studiekompetanse i disse utdanningsprogrammene er knyttet til fag- og timefordelingen. Det er krav om 10 fellesfag, og hvert utdanningsprogram har egne krav til fordypning i programfag. Dette gjør at det ikke er mulig å kombinere programfag fra de ulike studieforbereende utdanningsprogrammene, og oppnå GSK. Kravene til GSK gjennom de fem studieforbereende utdanningsprogrammene kan således sies å være strengt regulert gjennom fag- og timefordelingen i videregående opplæring.

I tillegg til denne vanligste veien til GSK, kan elever fra yrkesfag oppnå GSK gjennom et års påbygging til studiekompetanse. Elevene med påbygging har samme timetall i seks av fellesfagene, som elevene på de studieforbereende utdanningsprogrammene, men de har færre fellesfag. Påbygging fra yrkesfag til GSK er den nest største veien mot GSK i videregående opplæring, bare utdanningsprogrammet studiespesialisering har flere elever på Vg3. Det er i tillegg til påbygging blitt mer og mer vanlig at skoler tilbyr ulike lokale yrkesfaglige veier til GSK.

En alternativ vei til GSK er gjennom 23/5-regelen, der kravet er bestått seks fellesfag, at søkeren har fylt 23 år eller mer, og at søkeren har minst fem års praksis og/eller utdanning. Videre kan søkere som er 25 år eller eldre, få vurdert sin realkompetanse. Realkompetanse defineres som alle kunnskaper og ferdigheter en person har tilegnet seg gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring m.m. Hvert enkelt lærested har egne regler for hva som kvalifiserer som realkompetanse til deres studier. Samme studium kan derfor ha ulike krav ved ulike læresteder.

Opptaksutvalget skriver at de ser mange positive sider ved ordninger som Y-veien, som er en mulighet for elever fra yrkesfaglige utdanningsprogrammer til å starte på et studium uten å ha oppnådd generell studiekompetanse. Disse studiene er spesielt tilrettelagt for søkere med relevant fagbrev, og søkerne tilbys gjerne forkurs i enkelte fag. Ordningen ser ut til å fungere godt innenfor ingeniørfag. Unio vil imidlertid vise til at vi har lite kunnskap om hvordan ordningen fungerer, og at mye tyder på at det ikke er alle Y-veier som har hatt like stor suksess. For eksempel har OsloMet anbefalt at et forsøk med en treterminordning med grunnlag i fagbrev som helsefagarbeider for opptak til sykepleierstudiet, ikke videreføres. Årsaken er blant annet at studentene som tok denne Y-veien hadde lavere karakterer og høyere strykprosent enn studentene på ordinært opptak.

Unio mener at muligheten til å studere og oppnå kompetanse på universitets- og høyskolenivå må være tilgjengelig for flest mulig uavhengig av sosial bakgrunn, bosted, kjønn, alder og funksjonsevne. Sånn sett er det bra at vi ikke har et for rigid system for opptak til høyere utdanning. Norsk høyere utdanning er gratis, og er et gode for den enkelte og for samfunnet. Det er imidlertid viktig å diskutere om de ulike måtene å oppnå GSK på, bidrar til at kravene til opptak til høyere utdanning er blitt for utydelige og for sprikende.

Vi mener et grunnleggende spørsmål utvalget må stille seg, er hvorfor så mange som 40 prosent av studiestedene har innført spesielle opptakskrav. En så høy andel studier med spesielle opptakskrav tyder på at tilliten til at GSK er tilstrekkelig for å gjennomføre studier, er lav. Vi mener det er uheldig dersom for mange studier krever spesifikke opptakskrav, enten dette er spesielle fag og fordypningskrav, karakterkrav eller andre krav. Det ligger her en fare for at ordningen med GSK kan uthules og miste legitimitet. Dersom de samme studiene ved ulike studiesteder har ulike typer opptakskrav, kan dette bidra til et uoversiktlig system som på sikt kan oppleves som lite rettferdig.

Selv om det ikke ligger i utvalgets mandat å vurdere kravene til fag- og timefordelingen i videregående opplæring, mener vi det er grunn til å stille spørsmål ved systemet vi har i dag. Kravene i de studieforberedende utdanningsprogrammene synes å være svært stringente med tanke på de mange alternative veiene som finnes gjennom de yrkesfaglige utdanningsprogrammene.

Innspill til Liedutvalget fra høyere utdanning ga tydelige signaler om at mange ikke er tilstrekkelig rustet til å møte kravene i høyere utdanning.¹ Dette dreide seg ikke bare om faglige ferdigheter, men også om manglende kompetanse i å skrive og lese lengre akademiske tekster. Det er ikke bare høyere utdanningsinstitusjoner som har vurdert studiekompetansen. Gjennom Studiebarometeret i 2018 så vi at studentene med bakgrunn i de studieforberedende utdanningsprogrammene i større grad opplevde seg som studieforberedt enn studentene med bakgrunn i påbygging.

Utvalget spør om det bør gjøres endringer i ordningen med realkompetanse. Vi vet lite om bruken av realkompetanse, og hvorvidt de som har fått vurdert sin realkompetanse, lykkes i høyere utdanning. Det er derfor vanskelig å svare på om det bør gjøres endringer i ordningen. På generelt grunnlag mener vi imidlertid at kravene til opptak bør speile at høyere utdanning er faglig krevende, og at ordningen først og fremst bør evalueres før den endres.

Forutsigbarhet i opptakssystemet fordrer at det ikke er for mange alternative veier til opptak. Unio vil på denne bakgrunn oppfordre utvalget til å gå grundig gjennom alle alternative opptaksveier, og vurdere dem i lys av faglige krav i høyere utdanning. Vi vil her peke på det NIFU-rapport 2020:4 karakteriserer som en «bakvei» inn i konkurransepregede studieprogrammer gjennom toårige fagskoler. Unio mener at

---

¹ NOU 2019:25 *Med rett til å mestre*.

fagskolene skal bygges ut til solide og attraktive veier til høyere yrkesfaglig kompetanse for fagarbeidere, og ikke som en alternativ vei til høyere utdanning.

Det kan derfor være gode grunner for utvalget til å se opptaket til høyere utdanning i en helhetlig sammenheng i det høyere utdanningssystemet. Høyere yrkesfaglig utdanning er i ferd med å få større plass og betydning i vårt utdanningssystem, men har et annet mandat enn høyere utdanning. Fagskolene skal være praksisnære og har ikke de kravene til forskning og forskningsbasert undervisning og - utviklingsarbeid som universiteter og høyskoler har. Vi viser her til at det regjeringsoppnevnte Kompetansebehovsutvalget publiserer en rapport om fagskolene plass i utdanningssystemet i juni 2022.²

Karakterer eller andre opptakskriterier?

Utvalget spør om spesielle opptakskrav kan erstattes av en form for forberedende år, tilsvarende basår-ordningen i Sverige.

Unio mener at svaret på dette spørsmålet avhenger av hvilken type spesifikke opptakskrav man snakker om. Noen studier krever spesifikke fag, for eksempel realfag. Andre studier setter krav til karakterer i noen fag eller minimumskrav til skolepoeng.

Det er et relativt høyt frafall fra høyere utdanning, og dette henger sammen med de kvalifikasjonene studentene kommer med. Høyere utdanning er – og skal være – krevende. Til tross for at vi over peker på faren ved at for mange studier krever spesifikke opptakskrav, mener vi det er viktig at universitetene og høyskolene kan stille spesifikke opptakskrav når det er nødvendig. Vi viser her til spesielle karakterkrav i noen fag for opptak til visse studier. Dette gjelder blant annet sykepleierstudiet og lærerutdanningen.³

Unio mener at karaktergrunnlag fortsatt vil være det beste kriteriet for å kunne vurdere søkere ved opptak til høyere utdanning. Samtidig har det vært en økende tendens til at karakterkravene er blitt svært høye for opptak til noen studier, og at mange unge med GSK ikke kommer inn i høyere utdanning på grunn av høye karakterkrav. Denne problemstillingen har regjeringen pekt på i Meld. St. 19 Styring av statlige universiteter og høyskoler: *Regjeringen ser derfor med en viss bekymring på at det i senere år har vært en vekst i antall og andel kvalifiserte studiesøkere som ikke får tilbud om studieplass.*

Dette er en problemstilling vi håper utvalget vil gå dypere inn i. Dersom vi ser en fortsatt utvikling mot høye karakterkrav i mange studier, og ikke bare de mest populære, må vi på sikt stille spørsmålet om vi faktisk har en ordning med GSK. Vi vet i dag at mange unge bruker flere år på å forbedre karakterene fra videregående opplæring for å komme inn på ønsket studie. Dette er kostbart og unyttig både for den enkelte og for samfunnet. I tillegg kan det stilles spørsmål ved om det å ta flere fag fra videregående, og ta privatisteksamen i flere fag, gjør studentene bedre studieforberedt. Vi omtaler dette nærmere under overskriften *rangering*.

Språk og matematikk-kunnskap er essensielt i mange av helseutdanningene. Sykepleiere skal dokumentere, veilede og undervise. Gode norskkunnskaper er avgjørende for sikker og god dialog med pasientene, dokumentasjon og rapportering. Gode kunnskaper i matematikk er nødvendig for å kunne regne ut hvor mye medisin pasienten skal ha, og for å anvende medisinsk teknologisk utstyr på en god måte. Det er en klar sammenheng, mellom opptaksnivå, karaktersnitt, gjennomføringsevne og frafall. Inntaksnivået har direkte innvirkning på sluttkompetansen etter endt utdanning. Derfor mener vi at

---

² www.kompetansebehovsutvalget.no

³ Sykepleierstudiet har krav om karakteren 3 i norsk og matematikk, og lærerutdanningen har krav om enten minst 40 skolepoeng og karakteren 3 i norsk og matematikk, eller 35 skolepoeng, karakteren 3 i norsk og 4 i matematikk.

karakterkrav for opptak til sykepleierutdanningen bidrar til å sikre kvalitet, kompetanse og kapasitet til å møte befolkningens behov for helsetjenester.

Krav om god kompetanse i matematikk gjelder også andre helseyrker, som radiografer. Beregning av stråledoser og ulike fysiske parametre er essensielt for pasientsikkerheten.

På samme måte støtter vi at det i lærerutdanningene stilles krav om karakterer i visse fag og/eller en snittkarakter.

Når det gjelder en eventuell ordning med et forberedende år, mener Unio det kan vurderes med tanke på søkere som har GSK, men som ikke fyller kravene om spesifikke krav til noen studier, eller søkere som ikke har oppnådd GSK gjennom videregående opplæring. Et slikt år bør ikke nødvendigvis erstatte spesielle opptakskrav, men kan være et år der søkerne må vise studiekompetanse gjennom å lese og skrive akademiske tekster innenfor et fagområde. En slik ordning må utredes mer i detalj, og det er spesielt viktig å vurdere hvor grenseoppgangen skal gå mellom ansvaret videregående opplæring har for å kvalifisere til studier, og hva et slikt forberedende år skal ta ansvar for. Vi viser her til Meld. St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen*, som har gitt videregående opplæring er utvidet ansvar for å sikre flest mulig ønsket kompetanse. Det er også viktig å peke på at dette vil være et ressursutløsende tiltak.

Tilleggs poeng for noen fag i videregående opplæring

Utvalget spør om bruken av spesielle opptakskrav i UH har konsekvenser for videregående opplæring. Unio mener at svaret på dette er ja. Ungdom i videregående opplæring tilpasser seg det systemet som finnes, og velger strategisk. I videregående opplæring gis det tilleggs poeng for visse programfag innenfor realfagene og fremmedspråk. Utgangspunktet for denne ordningen var å sikre at tilstrekkelig mange søkte disse fagene i videregående skole og i høyere utdanning. I dag fungerer dette mer som en sikring av tilleggs poeng for ungdom som vil søke de mest populære studiene, for eksempel rettsvitenskap og psykologi. Det er dermed ikke nødvendigvis sammenheng mellom fag som gir tilleggs poeng og søkningen til tilsvarende studier i høyere utdanning. Unio mener det kan stilles spørsmål ved om denne ordningen fungerer etter hensikten, og om dette er en ordning som sikrer den beste studiekompetansen. Kan et alternativ være å gi tilleggs poeng for programfag i videregående opplæring, når søkerne til høyere utdanning faktisk søker et tilsvarende studie? Kan for eksempel karakteren i programfaget psykologi i videregående opplæring veie tyngre enn karakterer i andre programfag ved opptak til psykologi?

Med et opptakssystem – og en rangering – til høyere utdanning som i stor grad er basert på karakterer, mener Unio det er grunn til å se nærmere på hvilke konsekvenser de ulike sidene ved karaktersystemet har for elevenes valg og mulighetene for opptak til høyere utdanning. Vi viser til at vi ovenfor peker på at ordningen med tilleggs poeng ikke nødvendigvis fungerer etter hensikten. Det er også grunn til å peke på at karakterene i alle fagene i videregående opplæring veier likt, til tross for at fagene varierer mye i omfang. Noen fag har også mange karakterer (norskfaget) og teller dermed mer enn andre fag. Selv om utvalget ikke skal ta for seg kravene til fag og karakterer i videregående opplæring, mener vi det er grunn til at utvalget nevner disse problemstillingene i sin utredning.

Rangering

I sitt invitasjonsbrev stiller utvalget følgende spørsmål når det gjelder rangering i høyere utdanning:

- *Bør hensynet til å få inn unge søkere veie tyngre enn i dag, og hensynet til å gi søkere en mulighet til å forbedre rangeringsposisjonen sin vektet tilsvarende lavere?*
- *Bør utvelgelsen av studenter til populære studier skje på en annen måte enn å skille på desimaler på allerede høye poenggrenser, for eksempel ved opptaksprøver eller loddtrekning?*

- *Er noen av dagens tilleggs poeng et godt uttrykk for kompetanse som er nødvendig i studier eller i arbeidslivet?*
- *Bør ordningen med å gi alderspoeng, som rangerer eldre søkere foran yngre søkere, videreføres?*
- *Hvilke andre mål enn å få inn de best kvalifiserte søkerne bør opptakssystemet ivareta?*
- *Er bruk av spesielle kvoter, som for eksempel regionale kvoter eller kjønnskvoter, bedre egnet enn tilleggs poeng for at bestemte søkergrupper skal få tilbud om studieplass?*

Karakterer som grunnlag for rangering

I invitasjonen til innspillmøte skriver utvalget at det foreløpig legger til grunn at karakterer skal være hovedgrunnlaget for rangering i høyere utdanning. Utvalget mener likevel det for noen utdanninger kan være studier der relevant eller best kompetanse kan uttrykkes på andre måter enn gjennom karakterer. Utvalget mener dette særlig kan gjelde for profesjonsstudier.

Unio støtter at karakter fortsatt skal være hovedgrunnlaget for rangering i høyere utdanning, og at dette selvsagt også skal gjelde våre profesjonsutdanninger, ref. våre kommentarer over. Karaktergrunnlag gjelder gjennomgående i hele utdanningssystemet som rangeringsgrunnlag til videre utdanning eller studier, og er et system de aller fleste anser som rettferdig og forutsigbart.

Samtidig mener vi det kan være grunn til å vurdere andre opptakskriterier *i tillegg til* karakterer. Både tester og intervjuer kan være relevante opptakskriterier som kan sile ut de best egnede kandidatene, særlig for å skille ut kandidater med et høyt karaktersnitt. Et argument som taler mot tilleggs kriterier, er at disse er både dyre og tidkrevende. Det må således være et krav om både økonomiske, faglige og administrative ressurser før et slikt tiltak eventuelt innføres.

Utvalget spør om hensynet til å få inn unge søkere bør veie tyngre enn i dag, og om hensynet til å gi søkere en mulighet til å forbedre rangeringsposisjonen sin vektet tilsvarende lavere. Unio forstår spørsmålet slik at utvalget spør om kvoten for førstegangsvitnemål, som i dag er 50 prosent av de tildelte plassene, er tilstrekkelig for å sikre at unge som kommer rett fra videregående skole, har gode nok sjanser til å få en studieplass. Når utvalget omtaler muligheter til å forbedre rangeringsposisjonen, forstår vi det som muligheten til å oppnå tilleggs poeng gjennom alder, førstegangstjeneste, annen utdanning tatt etter videregående skole, eller fag som søkeren har forbedret.

Unio mener at en vurdering av dagens kvotesystem må vurderes grundig før det gjøres eventuelle endringer. Vi ser at dagens system, der mange unge ikke kommer inn på ønsket studie selv om de har oppnådd GSK, og der mange med høyt karaktersnitt fra videregående skole likevel fortsetter i videregående i flere år for å oppnå enda høyere snitt, er lite formålstjenlig både fra et individ- og et samfunnsperspektiv. Samtidig er det viktig å ha et system som tar høyde for at voksne kan søke høyere utdanning, og at det er en egen kvote for disse. Vi har derfor ikke et konkret svar på hvor tungt hensynet til unge bør veie i forhold til eldre søkere, men vi mener at vi må ha et tilstrekkelig godt kunnskapsgrunnlag før endringer gjøres.

Vi vil ikke anbefale loddrekning for å skille mellom godt kvalifiserte søkere til høyere utdanning. Loddrekning oppleves av mange som for tilfeldig og urettferdig, og fratrukker mange som har jobbet hardt for å oppnå et resultat, muligheten til å påvirke sin egen fremtid.

Alderspoeng

Mange unge bruker mye tid og ressurser på å forbedre vitnemålet slik at de kan konkurrere i ordinær kvote. Å ta opp igjen fag som privatist er både dyrt og tidkrevende.

Søkere i ordinær kvote får to alderspoeng hvert år fra det året de fyller 20 til det året de fyller 23 år, det vil si totalt 8 alderspoeng. Det er mer enn det totale antallet tilleggspoeng det er mulig å få for realfag, språk, førstegangstjeneste, sivilteneste og folkehøgskole til sammen. Forskning viser at alderspoeng har stor innvirkning på hvem som kommer inn på attraktive studier, men viser samtidig at det er en negativ sammenheng mellom alder og gjennomføring av studier.⁴

Høye poenggrenser gjør det svært vanskelig å komme inn på studier som psykologi, medisin og rettsvitenskap i ordinær kvote uten å ha maksimalt med alderspoeng. Dette betyr at unge må vente i flere år for å samle alderspoeng, før de kommer inn på ønsket studie. Mange av disse ungdommene tar opp igjen fag fra videregående opplæring for å forbedre karakterer og dermed øke poengsummen sin, eller de tar nye fag fra videregående. Unio mener at dette trekket ved dagens utdanningssystem er ressursløsende og lite bærekraftig. Ved at stadig flere tar fag i videregående opplæring og venter i flere år før de starter på det studiet de ønsker, bidrar de til at problemet forsterker seg. Unio mener dette er uheldige og utilsiktede konsekvenser i dagens system som utvalget må søke å finne løsninger på. Det er heller ingen grunn til å tro at flere fag fra videregående vil gjøre søkerne mer studieforbereid.

Unio mener likevel ikke at ordningen med alderspoeng må fjernes i sin helhet, men at den må ses i sammenheng med andre vurderinger som utvalget gjør. Antallet alderspoeng må muligens justeres, slik at de ikke utgjør en urimelig stor del av grunnlaget for opptak i ordinær kvote.

Krav om bostedstilørighet

Det er økende utfordringer med å rekruttere til livsviktige velferdsyrker. NOU 2020:15 *Det handler om Norge* konstaterer at distriktskommuner har vedvarende utfordringer med å rekruttere arbeidskraft med høyere utdanning. Unio mener at desentrale, digitale og fleksible utdanningstilbud kan være en løsning for å utdanne flere personer til de viktige velferdsyrkene innenfor helse- og utdanningssektorene. For noen av disse utdanningene fortrenses kvalifiserte søkere lokalt av bedre kvalifiserte søkere fra andre deler av landet. Dette svekker desentraliserte utdanninger som virkemiddel for å rekruttere og beholde kompetanse i distriktet. Det er derfor viktig å vurdere ordninger med egne lokale kvoter, slik at vi sikrer kvalifiserte studenter som er bosatt i distriktene, tilgang til lokale studier.

Kjønnspoeng

NOU 2020:3 *Ny lov om universiteter og høyskoler* foreslo å fjerne ordningen med tilleggspoeng til det underrepresenterte kjønn. Unio støttet ikke dette forslaget, og mente at kjønnspoeng fortsatt bør kunne benyttes når det over tid har etablert seg skjevheter som kan få samfunnsmessige konsekvenser. Vi mente i vår høringsuttalelse at tilleggspoeng for det underrepresenterte kjønn kan innføres for en avgrenset periode når det anses nødvendig. Når opptaksutvalget spør om noen av dagens tilleggspoeng er et godt uttrykk for kompetanse som er nødvendig i studier eller i arbeidslivet, mener Unio fortsatt at kjønnspoeng kan bidra til bedre kjønnsbalanse i viktige velferdsyrker innenfor helse- og utdanningssektoren. Unio fastholder sitt synspunkt når det gjelder kjønnspoeng, men presiserer at dette bare skal gjelde der det er et problem med underrepresentasjon, og at det må avgrenses til en viss periode.

---

⁴ NIFU-rapport 2020:4 *Opptak til høyere utdanning*.

Organisering

I sitt invitasjonsbrev stiller utvalget følgende spørsmål når det gjelder organisering:

- *Bør vi ha et felles regelverk for opptak til alle typer studier?*
- *Er dagens felles regelverk til hinder for hvordan dere ønsker å gjennomføre opptak (spørsmål til universitet og høyskoler)?*
- *Hvem bør bestemme opptaksregler til grunnutdanninger? Hvor mye bør bestemmes nasjonalt og likt for like utdanninger, og hvor mye bør være opp til den enkelte institusjon?*
- *Hva er viktigst: å ha et effektivt opptakssystem eller å ha muligheten for å ta hensyn til andre kriterier enn karakterer, for eksempel motivasjon eller egnethet?*

Det er rekordhøy søkning til høyere utdanning. Mange unge i videregående opplæring, også ungdom som i utgangspunktet har valgt en yrkesfaglig vei, har planer om å ta høyere utdanning. Unio mener det er en styrke ved vårt utdanningssystem at mange unge ser de muligheter som ligger i utdanningssystemet, og at mange er motivert til å ta høyere utdanning.

Unio mener på bakgrunn av dette at fortsatt åpenhet, forutsigbarhet og stabilitet i opptakssystemet er av stor betydning for søkerne. Unio mener at disse hensynene er svært sentrale når myndighetene skal vurdere endringer i opptakssystemet. Endringer må annonseres i god tid, og alle endringer som vurderes, må vurderes i lys av mulige tilsiktede og utilsiktede konsekvenser.

Videregående skole har et særlig ansvar for å kvalifisere unge til studier. Derfor bør tilbudene på de studieforbereende utdanningsprogrammene i videregående skole innrettes med sikte på å kvalifisere for studier. Det trengs mer systematisk kunnskap om krav til studier, og hva det vil si å være studieforbereid, og ikke minst om sammenhengen mellom fag og karakterer i videregående skole på den ene siden, og studieprogresjon i høyere utdanning på den andre siden.

Det samordna opptakssystemet i Norge fungerer godt og er effektivt. Unio mener vi fortsatt bør ha et system som i stor grad er basert på felles kriterier for opptak, særlig gjelder dette at like studier har tilnærmet like kriterier for opptak.

Samtidig er det viktig at utdanningsinstitusjonene fortsatt har mulighet til å vurdere alternative opptakskriterier.

Formelt samarbeid om opptakskrav mellom videregående opplæring og høyere utdanning

Meld. St. 16 (2016-2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning* skriver at ansvaret for gode overganger ligger hos både videregående opplæring og i høyere utdanning, og at universiteter og høyskoler må formidle hva som kreves av forkunnskaper i høyere utdanning. Unio etterlyser mer formelt samarbeid mellom videregående opplæring og høyere utdanning når det gjelder hva det vil si å være godt studieforbereid, og hvilke krav som skal stilles for opptak til høyere utdanning. Allerede i 2013 vurderte departementet å opprette et eller flere programråd for å følge utviklingen og heve kvaliteten i de studieforbereende utdanningsprogrammene. Dette ble tatt opp igjen i Liedutvalgets rapport, og fikk god støtte av mange høringsinstanser.

Unio mener det er på høy tid at et slikt råd kommer på plass, og at dette til være et godt tiltak med tanke på utvalgets mandat og målene om at opptakssystemet skal være lett å forstå for søkerne, skal oppfattes

som rettferdig, og at det skal bidra til at elever i videregående opplæring og andre kan ta gode og informerte fagvalg og komme raskt i gang med utdanningen.

Vennlig hilsen
Unio

A handwritten signature in black ink, reading "Jon Olav Bjergene". The signature is written in a cursive, flowing style.

Jon Olav Bjergene
sekretariatssjef